

Betreft:	Bijbelstudie	Dit is een uitgave van de Hersteld Hervormde Mannenbond	
Onderwerp:	Jakobus 3 : 1 – 18	Auteur:	Ds. H. Verheul
Jaargang 1	Nummer 2017-15	Deze uitgave is uitsluitend bestemd voor de aangesloten verenigingen	

Misbruik van de tong.

Met de aanhef mijn broeders, of geliefde broeders, wordt door Jakobus een nieuw onderwerp ingeluid. Ook in dit hoofdstuk gaat het om een volgreed geloof en hoe dat gestalte moet krijgen. Dat moet blijken uit onze woorden en daden. De daad moet bij het woord gevoegd worden en het woord moet in overeenstemming zijn met de daad. De hele brief beweegt zich langs twee sporen : het spreken en het handelen, de tong en de hand.

Beide zijn belangrijk met het oog op de groei van het geloof. Jakobus dringt er daarom nu op aan om vooral onze tong in toom te houden. Zonder beheersing van de tong is zuivere godsdienst onmogelijk. Wie zijn tong niet in toom weet te houden, misleidt zijn hart. De tong kan dus een groot struikelblok zijn op de weg naar de volwassenheid van het geloof. Daarom gaat hij nu breedvoerig spreken over de zonden van en met de tong.

Hij wil ons laten zien waarvoor we ons spraakinstrument wel en niet mogen gebruiken. Hij gaat dit doen met allerlei beelden uit het dagelijkse leven :

1. een paard met een toom in zijn mond
2. een groot schip met een klein roer
3. een vuurtje dat een grote brand veroorzaakt
4. wilde dieren en vogels
5. kruipende dieren en zeedieren die bedwongen worden
6. een bron waaruit zoet en bitter water opwelt
7. een vijgenboom
8. een wijnstok

1. Zijt niet vele meesters, mijn broeders, wetende, dat wij te meerder oordeel zullen ontvangen.

In dit eerste vers geeft hij op dit alles een inleiding. Hij begint met een vermaning. Laat niet zovelen uw meesters zijn, mijn broeders. Wat en wie bedoelt Jakobus hiermee? Met leraars kan hij verschillende mensen bedoelen. We kunnen hierbij denken aan :

1. de leraars die we tegenkomen in het boek Handelingen (13 : 1)
2. de leraars in de Efezebrief (4 : 11)

In Handelingen gaat het over profeten en leraars, in Efeze over herders en leraars. Ze weiden met hun leer de kudde. Opvallend is dat het woord herder nergens voorkomt als een zelfstandige aanduiding van een functie of ambt. Een leraar is iemand die in geestelijk opzicht zo gerijpt is dat hij anderen kan onderwijzen. Ze waren in staat om van hun christelijk geloof te getuigen tegenover hun Joodse volksgenoten. Die leraars moeten steeds dat gevaarlijke instrument, hun tong gebruiken.

Wat moeten we echter aan met de waarschuwing uit dit vers? Wil Jakobus waarschuwen voor een te grote toevloed aan leraren of dat ze soberder moeten zijn met hun woordgebruik? Uit het verband van de tekst zou het eerder gaan om het veelvuldig optreden. De leraars moeten zuinig zijn met hun woorden, want wie veelvuldig de tong gebruikt, loopt het gevaar te zondigen en dan zal het oordeel volgen. Opvallend is echter dat Jakobus hierna niet meer over die leraars spreekt.

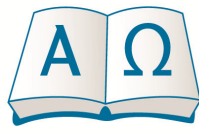
Het heeft er dan ook alles van weg dat hij de hele gemeente op het oog heeft en er zichzelf bij insluit. Vandaar dat hij in de wij-vorm spreekt als hij zegt : gij weet immers, dat wij te meerder oordeel zullen ontvangen. Wie leraar is of wil zijn, ieder zette een wacht voor zijn lippen. Wie veel spreekt, heeft veel te verantwoorden. Gij weet van het oordeel. Het gaat dus voor alles om het gebruik van de tong.

Leraars moeten er zijn, want onderricht is nodig en er moet getuigd worden. De gelovigen moeten ook elkaar opscherpen, maar dit alles moet verantwoord gebeuren. Leraars en gemeenteleden moeten op dit punt bijzonder waakzaam zijn. Voor hen, die zich als leraar geroepen weten, komt er een extra waarschuwing : misbruik van de tong zal strenger geoordeeld worden. Stellig heeft hij hier het eindgericht op het oog.

Hij heeft een diep besef van het oordeel dat komt. Hij weet van de Rechter Die voor de deur staat. De uitdrukking 'strenger oordeel' roept in herinnering de waarschuwing van Christus aan de slaaf die de wil van zijn heer kende en geen voorbereidingen trof en daarom vele slagen zal ontvangen (Luk. 12 : 47).

2. Want wij struikelen allen in vele. Indien iemand in woorden niet struikelt, die is een volmaakt man, machtig om ook het gehele lichaam in den toom te houden.

Jakobus komt nu met een algemeen oordeel : wij struikelen allen in velerlei opzicht. Wij allen struikelen in

woorden en daden. De Spreukendichter zei het al : in de veelheid der woorden ontbreekt de overtreding niet (10 : 19). Struikelen betekent hier letterlijk zich stoten, dwalen. Het heeft de betekenis van zondigen. Met deze woorden zit hij op dezelfde lijn als Paulus in Rom. 3, dat er niemand is die goed doet, tot niet één.

Hij gaat echter van dit algemene oordeel naar het bijzondere : de tong. Als we ergens struikelen dan is het wel in ons spreken. Het gaat hier niet om het spreken in het algemeen, maar om de religieuze betekenis van het spreken, het gebruik van de tong. Daar heeft hij al over gesproken in 1 : 26 dat onze godsdienst ijdel is, als we onze tong niet in toom houden. Ons handelen en spreken moet de toets van de goddelijke wet kunnen doorstaan.

Wie zijn tong in toom kan houden en niet struikelt in zijn spreken is een volmaakt man. Het volmaakte is immers wat Jakobus ons herhaaldelijk voorhoudt in zijn brief. Nu kunnen we de vraag stellen of het niet wat overdreven is om de volmaaktheid van iemand te verbinden aan zijn correcte spreken? Om daar een antwoord op te kunnen geven, moeten we er eerst achter zien te komen wat Jakobus met een volmaakt mens bedoelt.

Wel, dat is volgens hem iemand die zich kenmerkt door een grote mate van zelfbeheersing, iemand, die zichzelf volkomen onder bedwang heeft. Hij is geestelijk gerijpt en volwassen, die geleerd heeft om zich in zijn spreken te beheersen. Zo iemand is in staat, heeft de kracht om heel zijn lichaam in toom te houden. Hij is er in getraind. Onze tong is het moeilijkst om te temmen. Wie dus daarin slaagt, zal ook in staat zijn om andere verkeerde neigingen die bij hem opkomen te beteugelen. Met het gehele lichaam, wordt hier bedoeld de hele mens. Het juiste spreken, een goede beheersing van de tong is voor de totaliteit van het geestelijke leven van groot belang. Paulus noemt zelfbeheersing een aspect van de vrucht van de Heilige Geest. Jakobus is hier volledig mee in overeenstemming.

3. **Ziet, wij leggen den paarden tomen in de monden, opdat zij ons zouden gehoorzamen, en wij leiden daarmede hun gehele lichaam om.**
4. **Ziet ook de schepen, hoewel zij zo groot zijn, en van harde winden gedreven, zij worden omgewend van een zeer klein roer, waarhenen ook de begeerte des stuurders wil.**
5. **Alzo is ook de tong een klein lid, en roemt nochtans grote dingen. Ziet, een klein vuur, hoe groten hoop houts het aansteekt.**
6. **De tong is ook een vuur, een wereld der ongerechtigheid; alzo is de tong onder onze leden gesteld, welke het gehele lichaam besmet, en ontsteekt het rad onzer geboorte, en wordt ontstoken van de hel.**
7. **Want alle natuur, beide der wilde dieren en der vogelen, beide der kruipende en der zeedieren, wordt getemd en is getemd geweest van de menselijke natuur.**
8. **Maar de tong kan geen mens temmen; zij is een onbedwingelijk kwaad, vol van dodelijk venijn.**

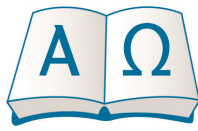
Met twee beelden wordt vervolgens de macht van de tong geïllustreerd. De beide beelden : het grote paard met een kleine toom in de mond en het grote schip met een klein roer, waren in de oudheid niet onbekend. De beide beelden spreken voor zich. De toom maakt het mogelijk om het paard te sturen, zoals de berijder dat wil. In vergelijking met de sterke wind en het grote schip is een roer erg klein. Toch kan de stuurman met dat kleine roer het grote schip wenden zoals hij het wil.

Met een klein instrument kun je dus grote invloed uitoefenen. Zo is de tong ook een klein lid. Een dun stukje vlees, schrijft Calvijn, terwijl het een hoge toon voert. Het kan zich beroemen op zijn geweldige invloed. Jakobus wijst op de machtige invloed die de tong uitoefent. In het oorspronkelijk ligt er op de woorden klein - lid - groot een sterke nadruk. (mikron - melos - megalá). Een klein lid dat roemt in grote dingen. Jakobus gaat nu weergeven welke ellende er met de tong wordt aangericht. Het kan als een klein vuur een heel bos in brand steken. Dat geeft hij in vers 6 duidelijk weer : de tong is ook een vuur, een wereld van ongerechtigheid, besmet het hele lichaam, ontsteekt het rad van onze geboorte, wordt ontstoken van de hel. Hij werkt hier naar een climax. Hij vertelt wat de tong is en wat hij doet. De Spreukendichter had de vergelijking tussen de tong en vuur ook al gemaakt.

Een Belialsman graaft kwaad en op zijn lippen is als brandend vuur (Spr. 16 : 27). Door de tong als een vuur te zien, wijst Jakobus op de verwoestende kracht van de tong. Ook is de tong een wereld van ongerechtigheid. De tong besmet niet alleen de wereld om ons heen, maar ook het eigen lichaam. De hele mens wordt door de tong veront-reinigt. Het zet het rad van de geboorte in vlam. Waarschijnlijk heeft hij met deze uitdrukking de hele levensloop van een mens willen tekenen.

Er wordt door de tong in een mensenleven heel wat in brand gestoken. Het venijnige vuur van de tong is rechtstreeks afkomstig uit de hel. Het oorspronkelijke woord voor hel (gehenna) is afgeleid van het Hebreeuwse woord gehinnom, dal van Hinnom waar mensenoffers aan de Moloch werden gebracht. De hel is de plaats waar de duivel en de goddelozen zich bevinden. We begrijpen meteen dat daar niets goeds vandaan te verwachten is.

Jakobus gaat nu verder met een beschrijving van de tong te geven met een beeld uit de dierenwereld. Wat daar wel mogelijk is, is bij ons mensen niet mogelijk. Hij deelt de dieren in vier groepen in : wilde dieren, vogels, kruipende dieren en zeedieren. Deze indeling vinden we ook in het O.T. Als mens zijn we in staat om al die

dieren te temmen, maar onze tong niet. De weerstand van de tong blijkt groter te zijn dan die van de wilde dieren.

De tong is een onberekenbaar kwaad vol dodelijk venijn. Onze tong is oncontroleerbaar, rebels, onbedwingbaar. Woorden zijn dikwijls giftige pijlen die anderen dodelijk kunnen treffen. Al kan niemand zijn tong temmen, God kan het door de Heilige Geest. Hij leert de mens zijn tong te weerhouden van het kwade : want wie het leven wil liefhebben en goede dagen zien, die stille zijn tong van het kwaad en zijn lippen, dat zij geen bedrog spreken (1 Petr. 3 : 10), en liefhebben met het woord en de tong : mijn kinderkens, laat ons niet liefhebben met het woord, noch met de tong, maar met de daad en waarheid (1 Joh. 3 : 18).

- 9. Door haar loven wij God en den Vader, en door haar vervloeken wij de mensen, die naar de gelijkenis van God gemaakt zijn.**
- 10. Uit denzelfden mond komt voort zegening en vervloeking. Dit moet, mijn broeders, alzo niet geschieden.**
- 11. Welt ook een fontein uit een zelfde ader het zoet en het bitter?**
- 12. Kan ook, mijn broeders, een vijgeboom olijven voortbrengen, of een wijnstok vijgen? Alzo kan geen fontein zout en zoet water voortbrengen.**

De tweeslachtigheid van de tong.

De tong is eigenlijk bedoeld om God te loven en te prijzen. Dat is wel de meest verheven functie van onze tong. Dat is als het goed is ook het hart van de eredienst. Maar...met diezelfde tong zijn we ook in staat een vervloeking over een medemens uit te spreken. Vervloeken heeft hier de betekenis van iemand schade berokkenen of leed aandoen. Jezus verbiedt dit (Luk. 6 : 28) en Paulus sluit zich daarbij aan (Rom. 12 : 14).

Nu kan iemand die een ander met zijn scherpe tong vervloekt, kwetst of beledigt, denken dat dit niets met God te maken heeft, maar hij vergist zich dan vreselijk. Het is zonde ook tegen de Heere, omdat die medemens naar Gods beeld is geschapen. We beledigen dus niet alleen onze naaste, maar ook onze Schepper. Wie zo makkelijk zijn naaste vervloekt en tegelijk zijn tong gebruikt om God te prijzen, maakt zijn lofprijzing wel erg ongeloofwaardig.

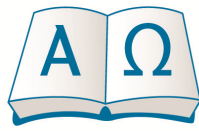
Dit dubieuze gebruik van de tong vinden we bij de man die innerlijk verdeeld is en ongestadig in al zijn wegen (1 : 8). Die innerlijke verdeeldheid blijkt ook uit het dubbelhartig gebruik van de tong. In vers 10 gaat Jakobus over van de tong op de mond. Zo maakt hij de weg open voor de fontein in vs. 11. Het woord mond roept de herinnering op aan de woorden van Jezus : wat uit de mond uitgaat, verontreinigt de mens. In plaats van de woorden zegenen en vervloeken gebruikt hij nu de zelfstandige naamwoorden zegening en vervloeking. Hoe kunnen die uit één en dezelfde bron voortkomen? Toch is het bittere werkelijkheid in de gemeente en daarom waarschuwt Jakobus zijn lezers met de woorden : dit moet, mijn broeders, alzo niet geschieden. Dit mag niet. Dit is hoogst onfatsoenlijk. In deze oproep horen we daarom een sterk appèl. Het is absurd om onze tong tegelijk te gebruiken voor zegenen en vervloeken. Een bron kan toch ook geen zoet en bitter water geven?

Een vijgenboom draagt geen olijven en een wijnstok brengt geen vijgen voort. Aan de vruchten wordt de boom gekend, zegt de Heere Jezus. Men leest geen druif van doornen of vijgen van distelen (Matth. 7 : 16). Het feit dat Jakobus zo uitvoerig aandacht heeft besteed aan het gebruik van de tong, bewijst zeker dat hij hiermee een verschrikkelijk kwaad in de gemeente wil blootleggen. We horen in deze een krachtige oproep tot de heiliging van de tong.

De Heilige Geest moet onze tong beheersen. In ons spreken zal dat volledig moeten doorwerken, wanneer wij volkomen en onberispelijk willen zijn en in niets te kort schieten.

- 13. Wie is wijs en verstandig onder u? Die bewijze uit zijn goeden wandel zijn werken in zachtmoedige wijsheid.**
- 14. Maar indien gij bitteren nijd en twistgierigheid hebt in uw hart, zo roemt en liegt niet tegen de waarheid.**
- 15. Deze is de wijsheid niet, die van boven afkomt, maar is aards, natuurlijk, duivels.**
- 16. Want waar nijd en twistgierigheid is, aldaar is verwarring en alle boze handel.**
- 17. Maar de wijsheid, die van boven is, die is ten eerste zuiver, daarna vreedzaam, bescheiden, gezeggelijk, vol van barmhartigheid en van goede vruchten, niet partijdig oordelende, en ongeveinsd.**
- 18. En de vrucht der rechtvaardigheid wordt in vrede gezaaid voor degenen, die vrede maken.**

Het heeft er nu alles van weg dat Jakobus een wonderlijke omslag maakt van de bandeloosheid van de tong naar de wijsheid. Er is zeker verband tussen de leraar uit vers 1 en de wijze uit vers 13. Wie wijsheid bezit is immers in staat om anderen te onderwijzen. Als je graag leraar wil zijn, is de wijsheid de toets of je er toe in staat bent. Hun aanspraak op wijsheid moet getoetst worden. Dat is wat Jakobus nu gaat doen. Het accent ligt niet in de

eerste plaats op hemelse of aardse wijsheid, maar op het gedragspatroon die beide vormen van wijsheid bewerken. We komen in de volgende verzen dat verschillende gedragspatroon tegen, zowel negatief als positief. Negatief : zelfzucht, wanorde, kwade praktijken.

Positief: vreedzaamheid, vriendelijkheid, ontferming, onpartijdigheid en ongeveinsdheid. Iemands gedrag laat zien over wat voor wijsheid hij beschikt : aardse of hemelse wijsheid. Tot en met vers 12 ging het dus over het spreken. Vanaf vers 13 over het handelen, ze moeten zo spreken en handelen, dat ze niet onder het oordeel van de wet vallen. Nu mogen we stil staan bij de goede wandel van de wijze. Hij krijgt die wijsheid van boven.

De wijze moet zijn goede wandel tonen uit zijn werken. Jakobus legt het als een vraag neer in het midden van de gemeente. Wie is wijs onder u? Zijn er nog wijzen onder u, die leraar kunnen zijn, die kunnen getuigen van het geloof in de Heere Jezus Christus. Wijsheid is bij Jakobus een diep inzicht om op het juiste moment een goede beslissing te kunnen nemen. Deze wijsheid is alleen bij God te verkrijgen.

De christelijke wijsheid is gericht op het heil van de naaste. De wijsheid blijkt uit het zachtmoedige en nederige optreden van de gelovigen. Deze zachtmoedige wijsheid is ver verwijderd van de bittere naijver, de zelfzucht en het liegen waarover het in het volgende vers gaat. Het staat in scherp contrast met elkaar. De bron waaruit dat voortkomt is ons hart. Bittere nijd of ijver. Dan is men aan het ijveren voor eigen belang en eigen persoon ten koste van de ander.

Alle ijver, ook de godsdienstige is op de eigen persoon gericht. Het tweede woord twistgierigheid of zelfzucht onderstreept dit nog eens duidelijk. Het is niet op het heil van de ander gericht, dus is het zelfbedrog. Dan liegen we tegen de waarheid van het Woord dat verkondigd wordt. Deze wijsheid is niet de ware en komt niet van boven, maar is aards, natuurlijk, duivels. Daarmee zet hij aards tegenover hemels, natuurlijk tegenover geestelijk, en duivels tegenover goddelijk. Zo tekent hij scherp de tegenstelling tussen ware wijsheid en nagmaakte wijsheid, waarop sommige mensen zich beroemen. Aards betekent hier zondig, natuurlijk zonder de werking van de H.G., duivels afkomstig van de duivel en dus in strijd met de waarheid. Hier zijn we dan ook bij de eigenlijke bron.

In vers 16 beschrijft hij de rampzalige gevolgen van nijd en twistgierigheid. Het brengt verwarring en alle boze handel. De aardse wijsheid zaait chaos in het midden van de gemeente. Allerlei boze praktijken komen hieruit voort. Welke die boze praktijken precies waren, zegt de apostel niet. Duidelijk is wel, wat het ook is, het uit ons boze hart opkomt. In vers 17 stapt hij daarom weer over op de ware wijsheid, die van boven is.

Die ware wijsheid is zuiver, vreedzaam, bescheiden, gezeglijk, vol van barmhartigheid, van goede vruchten, niet partijdig oordelende, en ongeveinsd. Zuiver, kan ook vertaald worden met puur, omdat er geen onzuivere dingen in zijn. De volgende drie eigenschappen hebben betrekking op de onderlinge verhoudingen. Ten eerste is de hemelse wijsheid in relatie tot de ander vredelievend. Vrede zoekend en vrede scheppend.

Dan is er nog een mooie eigenschap van de hemelse wijsheid, dat zij bescheiden is. Dat woord kan ook vertaald worden met vriendelijk, meegaand, toegeeflijk. Er zit zelfs de gedachte in van iets gracieus, iets sierlijks. De derde eigenschap is dat ze gezeglijk is. Ze is bereid zich te laten gezegen. Dat is wellicht een van de moeilijkste dingen, want zo gezeglijk zijn wij mensen nu ook weer niet. We laten ons niet makkelijk iets gezegen.

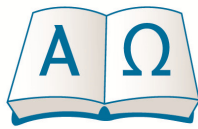
Ook is de wijsheid van boven vol van ontferming en goede vruchten. Hier komt sterk de onbaatzuchtigheid ten opzichte van de naaste naar voren. Dat we de belangen van de medemens willen dienen. Tenslotte worden nog genoemd : onpartijdigheid en ongeveinsdheid. Hemelse wijsheid veroorzaakt geen wanorde, maar is onpartijdig. Ze is ook ongeveinsd. Ze heeft geen verborgen motieven of een geheime agenda. In vers 18 gaat hij nu tenslotte de hemelse wijsheid samenvatten. Merkwaardig is echter dat Jakobus nu niet meer spreekt over wijsheid, maar over rechtvaardigheid. Hij wil daarmee dit gedeelte over ware wijsheid afsluiten als richtsnoer voor woord en wandel. Wat Jakobus precies bedoelt met deze tekst is nog niet zo makkelijk.

Wat bedoelt hij met de vrucht der rechtvaardigheid en dat die vrucht gezaaid wordt? Een vrucht die gezaaid wordt, klinkt ons vreemd in de oren. We zouden eerder denken dat het gezaaide vrucht voortbrengt. Toch is het woord zaaien het centrale woord in deze tekst. Er wordt gezaaid op de akker van de gemeente en wel in vrede. Degene, die niet uit zijn op twist en tweedracht mogen in vrede zaaien. Alleen zo zal het tot zegen voor de gemeente zijn.

De zaaier is de wijze en verstandige leraar, die er niet op inhakt, maar vredelievend en vreedstichtend, rustig zijn werk doet. Zaaien is dan het verkondigen van Gods Woord. Het gaat om de prediking in het midden van de gemeente. Wat mogen ze zaaien? De vrucht der rechtvaardigheid, of de gerechtigheid. Er wordt mee bedoeld een vrucht die bestaat in rechtvaardigheid. Deze uitdrukking heeft in het N.T. de betekenis van Godvruchtige levenswandel.

Een leven en handelen naar Gods wil, een leven in gemeenschap met God, dat een heerlijke vrucht voortbrengt. Calvijn schrijft bij deze tekst, dat zij die waarlijk wijs zijn bescheiden en barmhartig optreden, maar desniettemin de zonden niet door de vingers zien. Ze proberen echter in vrede verbeteringen aan te brengen. Vrucht van een prediking die in de gemeente in een atmosfeer van vrede plaats vindt, is ware godsvrucht.

Zo komt in de gemeente de hemelse wijsheid aan het licht. Zo sluit dit vers aan bij vers 13 waar Jakobus zijn

lezers heeft opgeroepen tot om door een vrome levenswandel te tonen dat ze werkelijk wijs zijn. Hemelse wijsheid bewerkt zo vrede in het hart en vrede in de gemeente. In deze sfeer kan de verkondiging van het Woord zegenrijk werken. Dan zal het zaad van het Woord een heerlijke vrucht voortbrengen. Een vrucht die ons in de juiste verhouding tot God brengt en die bestaat in een handel en wandel volgens de wil van God. Wat bij Paulus de vrucht van de Geest is, is bij Jakobus de vrucht van de prediking. Dat spreekt elkaar niet tegen, maar stemt overeen. De Heere werkt immers door Zijn Woord en Geest.

Jakobus heeft ons in dit gedeelte laten zien wat van de wijze en verstandige (leraar) verwacht mag worden. Hoe de ware wijsheid het richtsnoer behoort te zijn voor woord en levenswandel. Het zó spreken en zó handelen van hfst. 2 : 12 komt dan volledig tot zijn recht. Spreekt alzo en doet alzo, als die door de wet der vrijheid zult geoordeeld worden.

Te lezen Schriftgedeelten en te zingen Psalmen

Jakobus 3 : 1 – 18

Zingen : Ps. 141 : 2, 3, 4; Ps. 140 : 11, 13; Ps. 19 : 7

Gespreksvragen

1. Wat heeft het ons te zeggen, dat zonder beheersing van de tong, zuivere godsdienst onmogelijk is?
2. Is de zonde tegen het negende gebod wellicht de zonde, die het meest voorkomt?
3. Als er brand is rukt de brandweer uit met loeiende sirene. Als dat ook zou gebeuren bij het blussen van de branden, die we met onze tong aansteken, zou er dan nog wel een moment zijn, dat we de sirene niet horen?
4. Hoe zou het komen dat we onze tong meer gebruiken om van iemand kwaad te spreken, dan iets goeds over de ander te vertellen?
5. Wie niet struikelt in woorden is een volmaakt man! Kijk eens in de spiegel en ga eens na waar het in uw persoonlijk leven aan schort, waardoor u dit volmaakte niet bereikt.

Aantekeningen: